

Dkt. James S. Spiegel, Maadili ya Kikristo, Kipindi cha 16, Vita

© 2024 Jim Spiegel na Ted Hildebrandt

Huyu ni Dkt. James Spiegel katika mafundisho yake kuhusu maadili ya Kikristo. Huu ni kipindi cha 16 kuhusu Vita.

Sawa, toleo letu linalofuata ni vita.

Na swali ni, ni lini, ikiwa imewahi kutokea, vita vinafaa kimaadili? Kwa hivyo, vita ni nini? Tuanze na swali hilo. Vita, kwa ujumla inaeleweka, ni mzozo wa silaha kati ya mataifa. Lakini ufafanuzi huo unaweza kuwa na tatizo kwa sababu unaondoa uwezekano wa vita dhidi ya makundi ya mapinduzi au ya kigaidi.

Hakika, vita vya mapinduzi vyenyewe ni vita halisi, ingawa si vita, kusema ukweli, kati ya mataifa. Lakini hivi ndivyo vita vinavyoeleweka kwa ujumla. Karl von Clausewitz anafafanua vita kama duwa kwa kiwango kikubwa.

Anasema, vita, ni, nukuu, kitendo cha vurugu kinachokusudiwa kumlazimisha mpinzani wetu kutimiza mapenzi yetu. Hapa kuna mitazamo mitatu ya jumla kuhusu vita, kuanzia na nadharia ya vita tu, ambayo inasema kwamba chini ya hali fulani, vita vina haki ya kimaadili. Na kuna mtazamo wa uovu unaohitajika, ambao unasema kwamba wakati mwingine vita ni muhimu ili kuzuia uovu mkubwa zaidi, lakini yenyewe huwa mbaya kila wakati.

Na kisha kuna amani, ambayo inasema kwamba vita havihalalishwi kimaadili kamwe. Kwa hivyo, tutazingatia nadharia ya vita na amani tu, pamoja na hoja za kuunga mkono na kupinga. Hakuna wafuasi wengi wa mtazamo muhimu wa uovu, hasa kwa sababu, kwa sababu nzuri, watu hawataki kuchukua msimamo ambapo wanakiri kutetea uovu.

Kwa hivyo, wasomi wengi kuhusu mada hii wangesema kwamba vita ni jambo sahihi kimaadili kufanya katika baadhi ya matukio, kwamba wakati mwingine ni haki, au kukataa hilo na kusema kwamba vita havihalalishwi kimaadili kamwe. Kwa hivyo tutaanza na mtazamo huo wa mwisho, amani, na kuanza kwa kutofautisha aina tofauti za amani. Sio amani zote zinazofanana.

Kuna uasi dhidi ya vita, unaolaani matumizi ya kitaifa ya vurugu huku ukidumisha haki ya kibinafsi ya kujilinda. Na kisha kuna uasi binafsi, ambao hukataa vurugu katika nyanja ya kibinafsi lakini si kama inavyotumiwa na mamlaka za kisiasa. Kuna aina mbili za uasi binafsi.

Kuna uasi wa faragha unaopinga mauaji, na kisha kuna mtazamo wenye nguvu zaidi wa uasi wa faragha unaopinga vurugu, ambao unapinga vurugu za aina yoyote binafsi. Na kisha kuna uasi wa ulimwengu wote, ambao ndio uliokithiri zaidi, ambao unapinga vurugu zote na mauaji katika nyanja ya kibinafsi na kupitia mamlaka ya kisiasa. Kwa upande wa hoja za kifalsafa za uasi, kuna hoja ya mfano wa maadili, ambayo inabainisha kuwa ingekuwa ulimwengu bora zaidi kama kila mtu angekuwa mpinga amani.

Kila mtu anakubali hilo. Kama hakuna mtu aliyetumia vurugu kwa vyovyote vile, je, dunia isingekuwa nzuri? Kwa hivyo, ikiwa ndivyo ilivyo, ikiwa kueneza mtazamo wa wapenda amani au aina ya mazoezi ya wapenda amani kungeifanya dunia kuwa bora kwa maana hii, basi je, hiyo haionyeshi kwamba huo ndio msimamo sahihi? Hiyo ndiyo hoja ya mfano wa maadili. Kimsingi ni Kantian.

Tunaweza kueneza amani kwa wote, lakini hatuwezi kueneza vurugu kwa wote. Kwa sababu hiyo, hatupaswi kamwe kutenda kwa ukatili. Sio aina ya tabia ambayo ungependa itendwe na wote.

Kisha, kuna hoja ya Gandhi, ambayo inasisitiza jukumu la mateso, hasa kwa ajili ya haki, kama njia ya kutakasa roho. Sio roho ya mtu mwenyewe tu; inaweza kubadilisha roho za wapinzani wake pia. Gandhi, katika utamaduni wa Kihindu, alisisitiza ahimsa au kutotumia vurugu, akijiepusha na kusababisha maumivu au majeraha kwa sababu ya ubinafsi.

Anasema silaha ya kiroho ya kujitakasa, ingawa inaonekana kuwa isiyoonekana, ndiyo njia yenye nguvu zaidi ya kuleta mapinduzi katika mazingira ya mtu na kulegeza vifungo vya nje, mwisho wa nukuu. Na, bila shaka, Gandhi alipata umaarufu kimataifa kwa kutetea uhuru wa India na kujiepusha na aina yoyote ya matumizi ya vurugu. Ni aina ya matumizi ya utayari huu wa kuteseka ili kutoa hoja yenye nguvu na athari, unajua, hata kwa vitendo vya tawala nzima za kisiasa.

Na kisha kuna hoja ya manufaa, wazo kwamba vita huleta madhara zaidi kuliko mema. Mwishowe, unajua, baadhi ya wapenda amani wanasema, daima ni hasara halisi, vita yoyote ambayo mtu anaingia, hata kama ni vita ya kujilinda, hata kama ni vita inayolinda taifa lisilo na hatia. Chochote kizuri kinachopaswa kupatikana kupitia vitendo vya vita, kitakuwa hasara halisi kila wakati.

Hii ni hoja ambayo inaweza kuwa vigumu kuitetea katika miktadha fulani, kama vile, tuseme, katika Vita vya Pili vya Dunia, ambapo una mtawala kama Adolf Hitler anayeua mamilioni ya watu wasio na hatia. Ni vigumu kushawishi, unajua, wengi wetu kwamba itakuwa jambo sahihi kutojibu kwa aina yoyote ya uchokozi dhidi ya mauaji haya ya kimbari. Lakini nimesikia wapenda amani wakisema kwamba hata

hapa ingekuwa, ilikuwa hasara kubwa kuingia katika Vita vya Pili vya Dunia, kama tulivyofanya kwa sababu mbalimbali.

Hilo ni jambo gumu kueleza, lakini inavutia kuona wapenda amani wakishikilia bunduki zao, kwa mfano. Labda hiyo ni sitiari isiyo sahihi. Shikilia msimamo wao kuhusu hoja hii ya manufaa linapokuja suala la Vita vya Pili vya Dunia.

Kwa upande wa hoja za kibiblia za amani, baadhi huvutia utakatifu wa maisha, kwamba wanadamu wameumbwa kwa mfano wa Mungu, na kwa hivyo watu wote wana haki ya kuishi bila ubaguzi, hata kama wanawaua watu. Tunapaswa kuheshimu maisha yao na si kuwaua. Sasa hiyo hairuhusu kuuu, angalia, lakini haizuii aina nyingine za vurugu, kumzuia mtu kupitia njia za vurugu zinazoumiza tu badala ya kumaliza maisha yake.

Hoja nyingine ya kibiblia ya amani inahusu makatazo ya kibiblia ya vurugu. Hasa, tunaweza kutambua msisitizo wa Yesu kuhusu kutopinga katika Mathayo 5, ambapo anasema, mmesikia ikisemwa, jicho kwa jicho, jino kwa jino, lakini mimi nawaambia, msimpinge mtu mwovu. Mtu akikupiga kofi kwenye shavu la kulia, mgeuzie kwenye shavu la pili.

Na mtu akitaka kukushtaki na kuchukua shati lako, mpe na koti lako pia. Mtu akikulazimisha kwenda maili moja, nenda naye maili mbili. Kwa hivyo usimpinge mtu mwovu.

Wapingaji wa amani watagundua kwamba inaonekana kuunga mkono maoni yao. Pia tunamwona Paulo akifundisha kitu kama hicho katika Warumi 12, mistari ya 19 hadi 21. Anasema, msilipize kisasi, bali mwachieni nafasi ghadhabu ya Mungu.

Usishindwe na ubaya, bali ushinde ubaya kwa wema. Na katika Petro, tunapata fundisho la kutopinga pia. Katika 1 Petro 2, anasema, mkiteseka kwa kutenda mema na mkiyastahimili, hilo ni jambo la kupongezwa mbele za Mungu.

Kwa hivyo, aina hizi za vifungu hutumiwa na Wakristo wanaopinga vita kutetea msimamo wao. Hata hivyo, kumbuka kwamba vifungu hivi vinahusu vurugu za kibinafsi lakini si lazima vihusishe nguvu ya kijeshi ya kitaifa. Kwa hivyo hata kama tuna wajibu wa kimaadili wa kutotenda kwa vurugu, hata katika kujilinda, haimaanishi kutokana na hili kwamba nguvu ya kijeshi ya kitaifa si ya maadili.

Kwa hivyo, hebu tuzungumzie nadharia ya vita tu. Kuna mambo kadhaa kuhusu vita tu. Jus ad bellum anazingatia masharti muhimu ili kuhalalisha kwenda vitani, na jus in bello anazingatia kanuni zinazopunguza mwenendo vitani.

Masharti ya jus ad bellum, jus in bello, yamefafanuliwa na wafikiriaji kadhaa katika utamaduni wa vita vya haki, kama vile Thomas Aquinas, Francisco de Vitoria, Hugo

Grotius, na wengine. Na kwa hivyo, tutafafanua mawazo fulani chini ya vichwa vya habari vya jus ad bellum na jus in bello hivi karibuni. Lakini kwanza, hapa kuna hoja za jumla zinazotumika kuunga mkono wazo kwamba kunaweza kuwa na vita vya haki.

Moja ni hoja ya haki. Ni wazo kwamba taifa linaposhambuliwa na taifa lingine, hili ni jambo lisilo la haki, na linahitaji jibu la aina yake. Pia kuna hoja kutoka kwa amani, ambapo lengo la vita ni kuathiri aina fulani ya amani.

Sio vurugu kwa ajili yake mwenyewe, na sio kuuu kwa ajili yake mwenyewe, bali huleta hali bora ya amani. Huo ni msisitizo mkubwa ambao Mtakatifu Augustine aliutoa, na wengine pia, kuhusu vita. Na kisha hoja za kibiblia, idhini ya Mungu ya matumizi ya nguvu za kijeshi ya Israeli, amri za kimungu za moja kwa moja, katika visa vingi, katika Agano la Kale, kwamba Israeli huangamiza makundi fulani ya watu.

Kisha, katika Warumi 13, Paulo anarejelea kuidhinisha matumizi ya nguvu ya serikali. Kwa hivyo, hebu tuendeleo na uchambuzi wa masharti mbalimbali ya jus ad bellum, au haki katika kwenda vitani, ambayo yamebainishwa na wanadharia wa vita tu. Kuna kadhaa kati ya haya.

Mojawapo ni kwamba vita lazima vitangazwe na mamlaka inayofaa, ambayo huondoa vikundi vya wanamgambo au vya kijeshi kwa sababu hivyo si mamlaka sahihi ya kutangaza vita. Ni vyombo vya juu zaidi vya serikali pekee vyenye mamlaka haya. Sasa, kuna matatizo fulani yanayoambatana na kigezo hiki, kama tutakavyoona.

Katika hali nyingi, kuna vipengele muhimu vya kila kigezo ambavyo vinaweza kujadiliwa. Hapa, sharti hili la tamko la mamlaka husika linaonekana kuondoa vita vyote vya mapinduzi kwa sababu wanamapinduzi wanapinga mamlaka ya serikali inayotawala. Wanawezaje kuwa mamlaka husika ya kupata au kutangaza vita? Pia, kwa nini kuisitiza tamko rasmi? Hakika, katika historia ya vita vya Marekani, kumekuwa na vita vingi ambavyo Marekani imehusika, na Bunge halijatangaza vita.

Lakini tumehusika katika vita hivi, hata hivyo, kwa amri ya kamanda mkuu wetu, rais wetu, bila idhini ya bunge na bila tamko lolote rasmi la vita. Pili, lazima kuwe na sababu ya haki ya vita. Kijadi, sababu za haki zimechukuliwa kuwa ni pamoja na, hasa, kujilinda na adhabu kwa majeraha ya raia, pamoja na kuwalinda wasio na hatia, kama ilivyo kwa taifa la Mashariki ya Kati la Kuwait, ambalo lilitakwa na Iraq mwaka wa 1991 chini ya utawala wa kwanza wa Bush.

Marekani iliingia na kushinda jeshi la Iraq ili kuikomboa Kuwait, na hilo lilionekana kuwa kitendo cha haki cha vita na karibu kila mtu. Hata hivyo, baadhi ya matatizo yanahusishwa na kigezo hiki. Ni nini kinachohesabiwa kama sababu halali ya vita? Je, ni ulinzi dhidi ya mashambulizi ya kijeshi pekee? Au vipi kuhusu aina nyingine za mashambulizi? Na shambulio hilo lazima liwe kali kiasi gani? Vipini kuhusu ujasusi? Vipini kuhusu mashambulizi ya kidijitali? Vipini kuhusu kuingiliwa kwa kiasi kikubwa katika

mitandao yetu ya kompyuta ambayo inaweza kututishia kwa njia hiyo? Au mashambulizi ya kiuchumi, ambayo yanaweza kutishia idadi ya watu zaidi ya mabomu machache.

Kwa hivyo, kufanyia kazi hilo ni vigumu sana, na inazidi kuwa changamoto kwa teknolojia za kielektroniki siku hizi, ambazo katika visa vingi ni hatari zaidi kuliko risasi na mabomu. Kwa hivyo, ni nini hasa kinachohesabiwa kama sababu ya haki ya vita? Hiyo ni moja ya mada ndogo zinazojadiliwa zaidi hapa katika suala hili lote. Tatu, lazima kuwe na nia ya haki, kama vile kupata matokeo ya amani na usawa ili taifa liwe na haki ya kwenda vitani.

Hili halijadiliwi sana kama vigezo hivi vingine. Nne, vita lazima iwe suluhisho la mwisho. Hili mara nyingi husisitizwa na wananadharia wa vita tu, kwamba njia zote za amani za kutatua mgogoro lazima ziwe zimetumika kabla ya kuhesabiwa haki ya kuchukua hatua hiyo ya jeshi la kitaifa.

Tatizo hapa ni, tunajuaje wakati njia zote za amani za kutatua mgogoro zimeisha? Unajuaje wakati umefikia kizingiti hicho? Najua mwaka wa 2003, kabla ya sisi, unajua, Marekani kurudi Iraq katika Vita vya Pili vya Ghuba, uongozi wa Iraq, Saddam Hussein, ulikataa kufuata, nadhani, maazimio 17 tofauti ya baraza la usalama wa taifa au usalama. Na, unajua, kulikuwa na vikwazo vya kiuchumi vya kila aina ambavyo vilikuwa vimewekewa Iraq. Na kwa hivyo, iliamuliwa na idadi kubwa ya viongozi wa Marekani katika Bunge lote, mabaraza yote mawili, kwamba ilikuwa, hii ilikuwa hatua sahihi inayofuata.

Kulikuwa na wachache tu waliokuwa wazuri katika kukataa kwao kuidhinisha Marekani kuingia Iraq wakati huo. Walihukumu kwamba, sawa, hii ni hatua inayofaa sasa. Na wananadharia wowote wa haki wa vita, ambao nina uhakika wapo wengi katika Bunge, walihitimisha kuwa hii ni hatua inayofaa kwa sababu njia zingine zote za kutatua mgogoro huu zimeisha.

Lakini, bado, kulikuwa na baadhi waliosema, hapana, tungeweza kuchukua hatua zingine. Hatukuhitaji kutumia vita. Haikuwa hatua inayofuata inayofaa wakati huo.

Tano, lazima kuwe na nafasi nzuri ya kufanikiwa. Hutaki kwenda vitani ikiwa nafasi zako za kushinda ni ndogo. Au si nzuri sana.

Hilo litasababisha madhara zaidi kuliko mema. Lakini tatizo ni kwamba mara nyingi ni vigumu sana kutathmini. Katika baadhi ya matukio, haijulikani wazi kabisa uwezekano wako ni upi kwa sababu hujui uwezo wa kijeshi ni upi linapokuja suala la taifa unalopigana nalo.

Nakumbuka ilijadiliwa kwa kina kabla hatujaingia mwaka wa 1991 jinsi Iraq ilivyokuwa na jeshi la tano lenye nguvu zaidi duniani. Tunaangalia juhudi ndefu sana hapa. Naam, haikuwa hivyo.

Na jeshi la Marekani likawashinda wanajeshi wa Iraq katika siku chache tu. Na kisha mwaka 2003, kwa sababu ya uzoefu huo, ilifikiriwa, unajua, hili litakuwa rahisi. Tumewahi kufanya hivyo hapo awali.

Tutafanya tena. Na tungepitia kote Iraq na kuanzisha jamhuri na hakuna shida. Na kinyume chake kilikuwa pale.

Hata kama hatua za mwanzo za vita zilikuwa rahisi kwa kulinganisha, juhudi za muda mrefu zilikuwa ngumu sana na zenye matatizo. Kwa hivyo, kuna mambo mengi yanayohusika katika vita hivi kwamba huwezi kutarajia kwamba kutabiri na kufanya uchambuzi huu wa gharama na faida ni vigumu sana. Kwa hivyo hiyo ndiyo haki katika kwenda vitani.

Sasa hebu tugeuze mawazo yetu kwenye masharti ya Jus in bello. Ni aina gani za vigezo vilivyopo, kimaadili, ambavyo tunapaswa kuzingatia katika vita halisi? Mojawapo ya haya ni kanuni ya uwiano, ambayo inasema kwamba aina na kiwango cha nguvu kinachotumika lazima kilingane na asili ya tishio. Wengi wangesema kwamba silaha za nyuklia, kwa sababu hii, hazifai kila wakati kwa sababu huwa nyingi kupita kiasi.

Hata tishio lolote liwe nini, halishughulikiwi ipasavyo kupitia silaha ya maangamizi makubwa, kama vile silaha za nyuklia. Lakini hili ni gumu kubaini, si tu kuhusu silaha za nyuklia. Labda hiyo ndiyo hali rahisi.

Lakini kinachohitajika ni mwitikio sawia kwa kutumia silaha za kawaida. Hilo ni gumu. Kisha kuna kanuni ya ubaguzi, ambayo inasema kwamba ni mitambo ya kijeshi na wapiganaji pekee ndio wanaweza kulengwa kimakusudi.

Ni makosa kuwalenga raia. Hili mara nyingi huangaziwa katika ripoti za habari wakati kuna vita vinavyoendelea, wakati taifa moja au jingine lilipiga bomu jiji, na shule yenye watoto ikapigwa, ingawa si lazima iwekwe wazi katika ripoti ya habari. Wazo kwamba ungewaua raia wengi kimakusudi, au hata kama ni uzembe, kwa ujumla linatambuliwa kuwa tendo la kivita lisilo la maadili.

Kwa hivyo, ni mitambo na wapiganaji wa kijeshi pekee ndio wanaweza kulengwa kimakusudi, ingawa inaeleweka kwamba kunaweza kuwa na uharibifu wa ziada, kama ilivyoelezwa kimatibabu. Lakini kanuni hii ni ngumu kuitumia, kwa sababu haijulikani ni nini kinachohesabika, kwa vyovyote vile, kama mpiganaji. Je, ni wanajeshi pekee wanaofanya kazi kikamilifu katika juhudi za vita? Au pia inajumuisha watu ambao, tuseme, wanafanya kazi katika viwanda vinavyotengeneza mabomu?

Wengi wangesema, ndio, mitambo ya vita, tuseme katika Vita vya Pili vya Dunia, kwamba Wanazi au Wajapani walikuwa wakitengeneza ndege zao za kivita na mizinga yao, kwamba hizo zilikuwa malengo yanayofaa pia.

Vipi kuhusu wale ambao wamejitenga hatua nyingine kutoka hapo, ambao wanahusika katika upande wa biashara, wakifanya mikataba na, tuseme, serikali katika uzalishaji wa chuma na malighafi nyingine wanazosafirisha kwenye viwanda hivi? Wale ambao wamejitenga hatua nyingine katika ushiriki wao na biashara hizo, je, minyiri hiyo inafikia kiwango gani kiasi kwamba watu wanaohusika ni walengwa wanaofaa? Kuna watu wanaofanya kazi katika biashara ambao wanaweza hata wasitambue kwamba biashara zao zina mkataba wa serikali na uzalishaji wa mitambo ya kijeshi. Na ukweli kwamba uharibifu wa dhamana, katika mauaji ya raia, wakati mwingine hauwezi kuepukika. Hata hivyo, upasuaji unafanya mgomo, katika visa vingi, kuna uwezekano kwamba baadhi ya watu wasio na hatia au raia watauawa.

Muktadha wa tatu wa kuzingatia mwenendo wa haki unaohusiana na vita ni juisi baada ya bellum, na hiyo inahusu masharti ya mwenendo wa haki baada ya vita. Hili halijadiliwi sana kama juisi ad bellum na juisi katika bello, lakini hili ni jambo muhimu hapa. Mara tu vita vitakapoisha, na baadhi ya masharti ya kujisalimisha yamesainiwa na taifa lililoshindwa, ni majukumu gani, ikiwa yapo, ambayo mshindi anayo katika mwenendo wake kuelekea au kuhusiana na taifa lililoshindwa? Msomi anayeitwa Brian Orand anapendekeza masharti kadhaa ya makazi ya amani ya haki baada ya vita.

Anasema masharti ya suluhu ya amani lazima yawe ya umma, yapimwe, na yenye busara, na yanaongozwa na kanuni za ubaguzi na uwiano. Mojawapo ya haya ni kanuni ya heshima, ambayo inasema kwamba haki na mila za walioshindwa lazima ziheshimiwe. Haifai kujaribu kubadilisha kabisa utamaduni mzima kwa sababu tu umewashinda vitani na kusisitiza kwamba, tuseme, wanapaswa kufundisha na kujifunza lugha yako, kwa mfano, au kupitisha mila zako za kitamaduni.

Haki na mila za walioshindwa zinahitaji kuheshimiwa. Ubaguzi tu. Hii inahusu wazo kwamba viongozi, wanajeshi, na raia wanahitaji kutofautishwa.

Viongozi na wanajeshi ndani ya taifa waliokuwa wakipigana vita isivyo haki wanaweza kukabiliwa na kesi za jinai na kesi za vita, huku raia wakiwa salama kutokana na mashtaka hayo, na isipokuwa mtu ndani ya jamii hiyo amekuwa akichangia kikamilifu katika ukosefu wa haki wa vita, wanapaswa kuachwa peke yao. Fidia tu. Hii inahusu wazo kwamba madai ya ushindi lazima yalingane na tabia ya vita.

Katika kesi ya Vita vya Pili vya Dunia, moja ya matokeo, katika kesi hiyo, ilikuwa kwamba Ujerumani ililazimika kutoa fidia ya kila aina kwa sababu tabia ya vita, katika kesi hiyo, ilikuwa mbaya sana kwa watu wengi kote Ulaya kiasi kwamba ilibidi walipe, walipe kwa muda mrefu, na pia wasiwe na jeshi lao wenyewe. Umeionyesha

Ujerumani ukosefu wako wa uwajibikaji, kusema kidogo, katika suala la kuwa na jeshi lako mwenyewe, kwa hivyo hakuna jeshi kwako kwa muda mrefu, nasi tutakulinda. Jeshi la Marekani limekuwa mlinzi wa Ulaya kwa muda mrefu, jambo ambalo rais wetu wa sasa amechukua hatua fulani.

Unapoangalia bajeti yetu ya kijeshi, ni pesa nyingi sana ambazo jeshi la Marekani linapaswa kutoa kwa ajili ya ulinzi wa baadhi ya majimbo ya Ulaya, lakini hii ni matokeo ya Vita vya Pili vya Dunia, hasa kuhusu Ujerumani na matumizi yao mabaya ya kijeshi. Swali la kuvutia kuhusu hilo ni kwamba hii inapaswa kuendelea kwa muda gani, miaka mingapi, miongo mingapi, vizazi vingapi? Huo ni mfano mmoja tu wa maswali yanayohusiana na maana ya kuheshimu kigezo hiki cha fidia tu baada ya bellum. Kisha hatimaye, usalama unaostahili.

Walioshindwa lazima wapewe usalama fulani dhidi ya mashambulizi ya siku zijazo, hasa ikiwa hawaruhusiwi kuendeleza jeshi lao wenyewe, kama ilivyokuwa kwa Ujerumani au Japani ikiwa hiyo ni sharti linalofuata vita kwamba taifa lililoshindwa haliwezi kuwa na jeshi lao wenyewe, hilo linawafanya wawe katika hatari kubwa ya kushambuliwa na taifa lingine. Kwa hivyo, mshindi anahitaji kuhakikisha kwamba walioshindwa wanalindwa ipasavyo katika kesi hiyo, jambo ambalo Marekani imefanya.

Kwa hivyo hayo ni masharti ya Orange kwa jus post bellum, na hiyo inahitimisha mjadala wetu kuhusu maadili ya vita.

Huyu ni Dkt. James Spiegel katika mafundisho yake kuhusu maadili ya Kikristo. Hii ni kipindi cha 16 kuhusu Vita.